

«Сиэрдээх буолуу»

(кылаас табынан дьарык)

Иванова Светлана Романовна
Дьокуускай куорат 7 №-дээх оскуолата

2017

Сыала: Айыы сиэрин онорорго холонуу

Соруктара:

- Айыы уерэбин кытта билсии, айыы сиэрэ ейдебулу быаарыы
- Амма Аччыгыйа кэпсээннэриттэн сиэрдээх буолуу быраабылаларын тааарыы.
- «9 тегул тоҕо?» уонна Айыы уерэ5э сеп тубэьэр еруттэрин чинчийии.
- Айыы сиэрин туаайыыларын, быраабылаларын оноруу.

Айыылар

киьи кутун мэлдьи илдээ, иитэ сылдьаллар,
киьи ис туруга чел буоларын хааччыйаллар

Урун Айыы-кун танарата, аан дойдуну айбыт танара

Одун, Чыныс

Дьылба, Танха, Билгэ

Улуу Суорун

Сун Дьааьын

Хотой Айыы

Дьеьегей Айыы

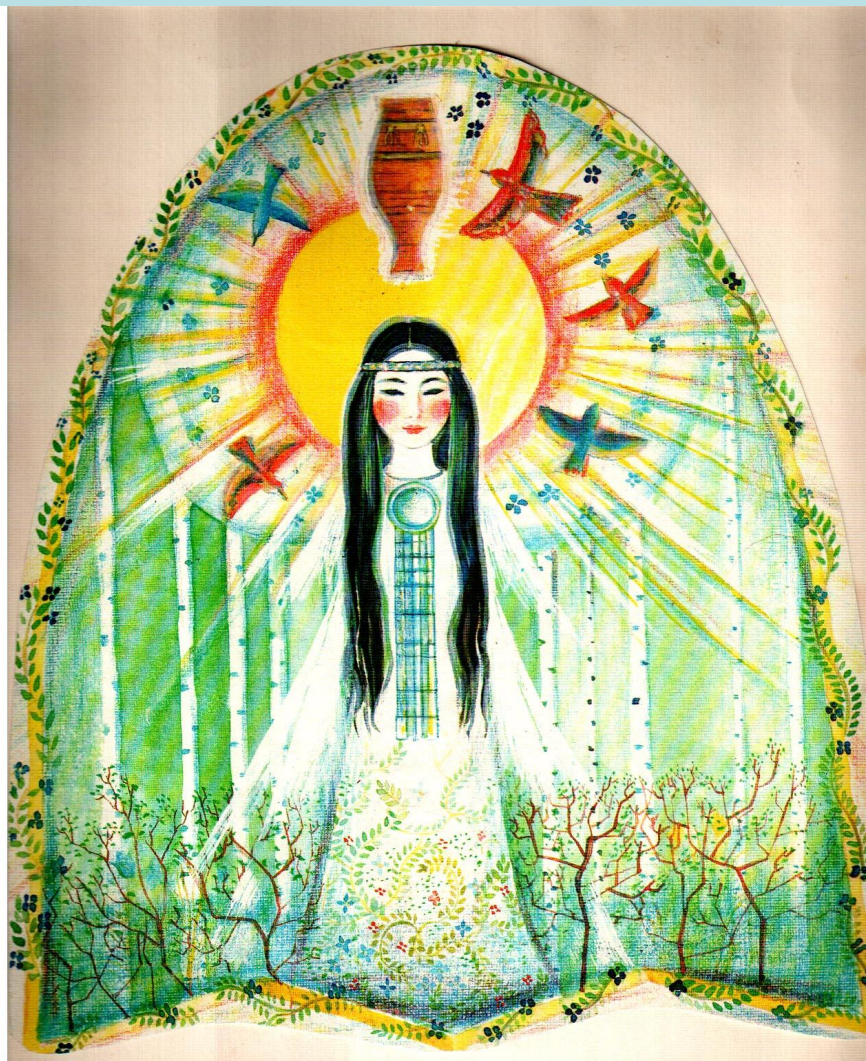
Иэйиэхсит

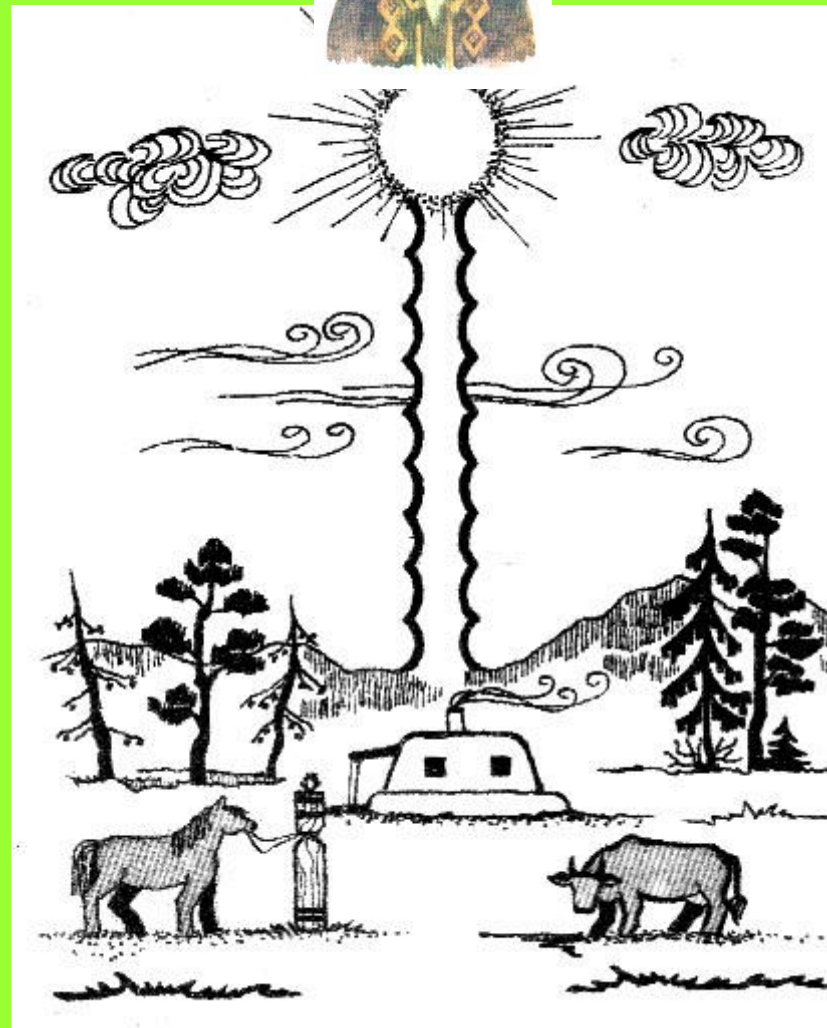

Айыыыыт

АЙЫЫЛАР сирдээби кемелеееччулэрэ-ИЧЧИЛЭР

Аан Алахчын баай хатынна олорор

Урун Айыы орто дойдуга кийини туьэрбит уонна эппит:

**Дирин далай
Туьулгэлэнин,
Уолбат ойбоннонун,
Уйгуну олохтоон,
Быйаны онорун,
Иллээх буолун,
Эйэлээх буолун,
Бэйэ бэйэбитин ейеьун**

Урун Айыы кийини Орто дойуга туьэрэн баран **сиэр**
диэни олохтообут.

Сиэр диэн кийи тутуьар майгыта.

Биьиги ебугэлэрбит сиэри тутуьан олорбуттара.
Кинилэр тутуспут сиэрдэрин биьиги эмиэ
тутуьуохтаахпыт.

Айыы-сырдык, учугэй.

Кийи Айыылары саныыр буоллабына ирдэбилэ
сырдык, учугэй.

Ол **Айыы сиэрэ** дэнэр.

Тулаба баар учугэйи утугуннэрииттэн **майгы** олохтоноор

Киѝи оноруо суохтааѝын аныыы, туктэри диэн этэллэр.

**Аныыыны гыныма,
Туктэрини онорума
диэн алгыска этэллэр.**

Дьонно куѝаѝаны баѝарыма
Киѝиргээмэ
Кулуу гыныма
Сэтэрээмэ
Сымыйалаама
Алдыатыма
Ымсыырыма
Табахтаама
Охсуѝума
Куѝаѝан тылы санарыма
Уорума
Елерумэ

Киьи 3 куттаах:

ийэ кут

(айыылартан аартыгы арыйар,
киьини уескэтэр),

буор кут

(эти-сиини ууннэрэр),

салгын кут

(бабаны, иэйиини, санааны салайар)

Куту харыстыырга
сиэри тутуьуохтааххын

Сурдээх

(тыыннаах буолууну тустуур куус)

Былыттаах.

(киьи санаата)

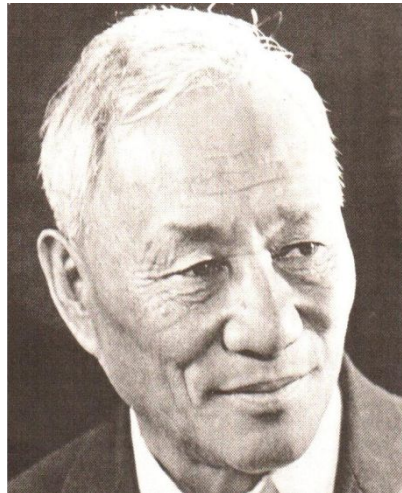
Кулуктээх.

(ебугэлэр кулуктэрэ эйиэхэ бэриллэр)

Куруелээх.

(куруе иьигэр киьи сурэ баар)

Амма Аччыгыйа «9 тегул тозо?» кэпсээннэригэр о5олор куннээ5и олохторун тугэннэриттэн суруйар.

Кэпсээннэ сорох о5олор уонна тереппуттэр майгыларыгар-сигилилэригэр баар туктэри быьыылар кестеллер.

Хас биирдии кэпсээн тус-туска темалаах.

Амма Аччыгыйа бу кэпсээннэрин сурун санаата, идеята тугуй?

Суруйааччы биьигини :

«О5олор онорбут ал5астарын эьиги оноруман», -диэн уерэтэр.

Горик, Ваня, Хабырыыс, Нюта курдук буолумаары биьиги олоххо баар учугэи онорорго дьулуьабыт, сизэрдээх буоларга уерэнэбит.

Хас биирдии то5оттон сизэрдээх буолуу быраабылатын оноробут.

Николай Егорович Мординов-
Амма Аччыгыйа

«Тоҕус тегул тоҕо»
кэпсээннэрэ
биигини
сизрдээх буоларга
уерэтэллэр

•Дьоннор кемелес

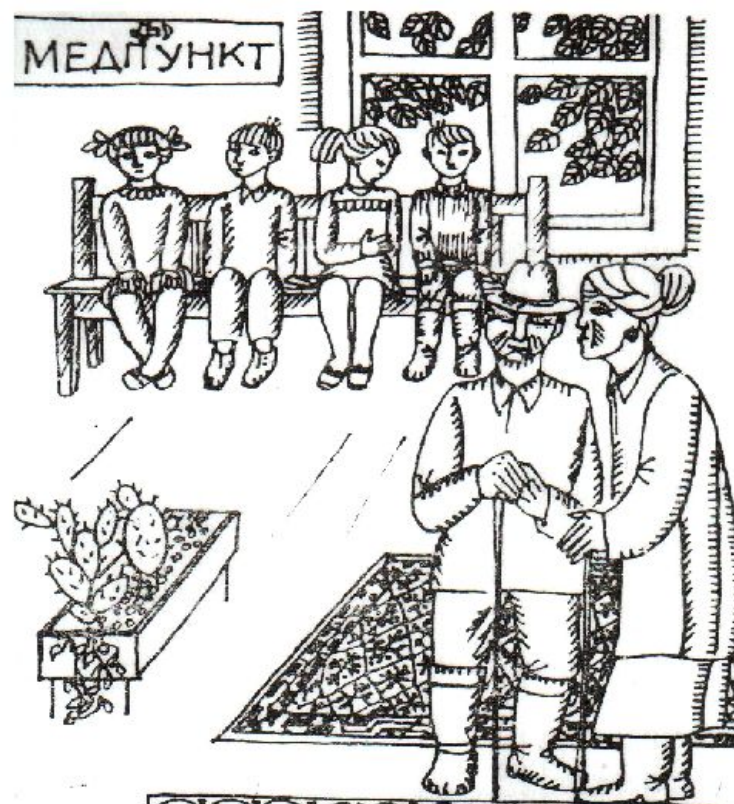
• Сатаан доБордос

Эйэ5эс буол

• Чиэынэй буол

КырдыаБастары убаастаа

Общественной малы харыстаа

Уерэххэр кыѳан

Кинигэни харыстаа

Туруоруммут сыалгын
ситис

Сеп тубэьэр еруттэри булуу

Айыы
уерэ5э

Л.А.Афанасьев-
Тэрис

«9 тегул
то5о?»

Н.Е.Мординов-Амма
Аччыгыйа

Айыы суолун тутус.
Аньыыны онорума.

Туктэри быьыыны онорума.
Утуену онор.

Айыы сиэрин
туяаайыыларын оноруу

Айыы сиэрэ- кыһаллан уерэнии.

Айыы сиэрэ- тереппуттэргэ
кемелёуу.

Айыы сиэрэ- айылбаны харыстаабын.

Айыы сиэрэ- терутчуну уерэтии.

Айыы сиэрэ- доруобуйаны бебергетуу.

Сатаан доордоьуу

Айыы сиэрэ- кыьаллан уерэнии.

- Уерэх суолтатын билэр.
- Ба5аран туран уерэнэр.
- Билиини бэйэтэ толкуйунан оноро сатыыр, хасыьан булар.
- Дьиэ5э улэтин толорор.
- Элбэх кинигэни аа5ар.
- Киьи биирдээх. Ол биирин сайыннарар:
ыллыыр, ункуулуур, уруьуйдуур, уьанар, иистэнэр.
Кружоктарга сылдьар. Секцияларга дьарыктанар.
- Режими тутуьар. Бириэмэни сепке дьуерэлээн уерэнэр уонна сынньанар.
- Уерэнээччи быраабылатын тутуьар.
- Улаатта5ына туох улэьит буоларын эрдэттэн былааннанар.

Айыы сиэрэ- тереппуттэргэ кемелеьуу.

- Тереппуттэрин, дьонун, дьиэтин таптыыр.
- Дьиэ улэтигэр кемелеьер. Бэйэтэ анал улэлээх. Тереппуттэрин сынньатар. Бэйэтэ оноро сатыыр.
- Дьиэ кыылын, кетерун керерге , аьатарга кемелеьер.
- Тереппут суобар дьиэ5э учугэй хаьайын.
- Ыалдьыты эйэ5эстик керсер, аьатар.
- Дьонно кемелеьер. Кырдьа5аьы ытыктыыр.
- Дьонтон сепке кеме кердуур.
- Харчы суолтатын билэр. Сатаан туттар.
- Дьонун харыстыыр.

Айыы сиэрэ- айыл5аны харыстааьын.

- Айыл5а иитэн-аьатан олорорун ейдуур.**
- Айыл5а о5ото буоларын билэр.**
- Айыл5а5а сылдыьы сиэрин-туомун уерэтэр, тутуьар.**
- Айыл5аны ытыктыыр, харыстыыр.**
- Оту-маьы алдьаппат.**
- Тугу да елеруе суохтаах.**
- Айыл5аны билгэлии уерэнэр.**

Айыы сиэрэ- терутчуну уерэтии.

- Урууларын, аймахтарын билэр, таптыыр.**
- Ким курдугун билэр.**
- Дьиэ кэргэннэ талааннаах дьонно сугуруйэр, кинилэри ытыктыыр, тардыьар.**
- Кырдыа5аьы ытыктыыр, киниэхэ кемелеьер.**
- Ийэтин, а5атын, уруутун туьугар улахан эппиэтинэстээх, иэстээх.**
- Ийэ, а5а тылыттан тахсыбат, утарыласпат.**
- Тереппуттэринэн киэн туттар.**

Айыы сизэрэ- доруобуйаны бебергетуу.

- Кутун-сурун харыстыыр.**
- Зарядканы онорор.**
- Кун аайы тииьин ыраастанар.**
- Аьыах иннинэ илиитин суунар.**
- Ыраастык, аккуратнайдык таннар.**
- Спортивной секцияларга дьарыктанар.**
- Куннээби режими тутуьар.**
- Табабы тарпат.**

Айыы сиэрэ- сатаан до5ордоьуу.

- Элбэх до5ордоох.**
- Кыаммакка кемелеьер.**
- Итэ5эстээх кьиини кулбэт.**
- Куттаа суох.**
- Бигэ тыллаах.**
- Ал5ааьын билинэр.**
- Булугас ейдеех.**
- Дьонно утуену эрэ ба5арар.**
- До5орун харыстыыр.**
- До5орунан киэн туттар.**

**Кыра эрдэхтэн Айыы сиэрин тутуьан,
тапталлаах суруйааччыбыт
Николай Егорович Мординов-Амма Аччыгыйа
айан хаалларбыт кэрэ образтарын холобур оностон, кэрэ5э-утуе5э
тардыстаххытына чел куттаах, сахабыт норуотун угэьин, сиэрин-
туомун тутуьар, уерэхтээх, улэьит, тереебут дойдугутугар туьалаах
дьон буолуоххут дии саныыбын .**